

# OZNAČIVANJE PRAVNIH SADRŽAJA U KNJIŽNICI PRAVNOG FAKULTETA U ZAGREBU

SUBJECT INDEXING OF LAW CONTENT THE LIBRARY OF THE  
FACULTY OF LAW IN ZAGREB

*Dragutin Nemec*

Knjižnica Pravnog fakulteta u Zagrebu

dragutin.nemec@pravo.hr

UDK / UDC 025.4:34

Stručni rad / Professional paper

Primljeno / Received: 10. 1. 2014.

## *Sažetak*

Rad s praktične strane razmatra stvaranje predmetnih odrednica i analizu pravnih sadržaja publikacija znanstvenog područja prava, u Knjižnici Pravnog fakulteta u Zagrebu. Promišlja i najbolje prakse za što dosljedniji stručni sustav predmetnog označivanja, a da je prilagođen potrebama korisnika. Posebno, koja bi bila osnovna mjerila za razvoj ovog sustava, uz utjecaj povijesnih promjena zakonodavstva, pravne prakse, nazivlja i jezika građe iz područja prava. Također, razmatra i kako se sadržajni analitičar može prilagoditi promjenama u području prava i informacijske znanosti, te kojim mjerilima uskladiti jezik i strukturu postojećih predmetnih odrednica sa stalnim promjenama i korisničkim potrebama. Pokušala se prikazati i hijerarhijska organizacijska shema ključnih riječi i predmeta za potrebe bibliografskog zapisa. Rad propituje i najbolju primjenu posebnih pomagala poput normiranih predmetnica, pravnih tezaurusa ili univerzalne decimalne klasifikacije u elektroničkom okruženju, s krajnjim ciljem hijerarhijske predmetne sheme, koja bi ujedno bila i praktična za uporabu.

Zaključno, ističe potrebu pomirenja stručne zadanosti područja prava i sadržajne analize, s potrebom da korisnik pristupi što značajnijoj količini sadržaja o određenim pravnim predmetima.

*Ključne riječi:* pravna znanost, pravo, nazivlje, predmetne odrednice, klasifikacija, analiza sadržaja, Knjižnica Pravnog fakulteta u Zagrebu

### *Summary*

The paper analyzes the practice of constructing subject headings and content analysis of scientific publications in the field of law, in the Library of the Faculty of Law in Zagreb. It also discusses best practices for a consistent subject headings system which would correspond to user needs. It also explores what were the main criteria for the development of this system, along with the impact of historical changes in legislation, case law, terminology and language of publications in the field of law. Furthermore, it considers how content analysts can adapt to changes in the field of law and information science, and what criteria should be used to coordinate the language and structure of the existing subject headings with constant changes and user needs. A hierarchical organizational scheme for key words and objects for creating bibliographic records is presented.

The paper examines the best use of special tools such as controlled subject terms, legal thesauruses, and Universal Decimal Classification in the electronic environment, with the ultimate goal of building a subject hierarchy scheme, which would also be practical to use. Finally, it points out the need for coordination of professional requirements in the field of law and content analysis, with the user's need to access relevant content about specific legal issues.

*Keywords:* jurisprudence, law, terminology, subject headings, classification, content analysis, Library of the Faculty of Law in Zagreb

### **Uvodno**

Ovim radom pokušava se dati pregled prakse sadržajne ili, kako neki autori preporučaju u knjižničarskom smislu definirati, predmetne obrade pravne građe, stoga što sadržajna obrada ipak uključuje i *dublju i svestraniju analizu smisla teksta*,<sup>1</sup> za potrebe elektroničkog kataloga Knjižnice Pravnog fakulteta

---

<sup>1</sup> Mikačić, M. Teorijske osnove sustava za izradbu predmetnog kataloga : doktorska disertacija. Zagreb, 1990. Str. 25. Citirano prema: Golub, K. Predmetno pretraživanje u knjižničnim katalozima s web-sučeljem : magistarski rad. Zagreb, 2003. Str. 4. URL: <http://eprints.rclis.org/6055/1/Magisterij-hrv.pdf> (15.12.2013)

u Zagrebu. Radi se, dakle, prvenstveno o potrebi opremanja kataložnih zapisa predmetnim pristupnicama (tematskim predmetnim odrednicama, ključnim riječima, deskriptorima). Rad ne namjerava biti niti sustavni prikaz problema nazivlja iz područja i grana prava u užem pravnoznanstvenom smislu, ni teoretizirati sadržajnu podlogu za pojmovnik hrvatskoga pravnog nazivlja. Također, niti ulaziti u procjenjivanje jezikoslovnih ili društvenih vidova teme, nego prikazati pitanja i dvojbe koja se pri sadržajnoj obradi pojavljuju, posebno uza stalne promjene pravnog jezika i prava kao dinamičnoga znanstvenog područja.

Prije svega žele se prikazati dvojbe sadržajnog analitičara, ujedno i knjižničnog informatora, koji se suočava s potrebom ujednačivanja i obrade građe tako da ona bude što dostupnija, a sam sustav jednostavan za krajnjeg korisnika. Tu se posebno ističu stručni članci iz područja prava koji, za razliku od knjiga, traže kod obrade detaljniju, ali za korisničko pretraživanje i dalje jednako upotrebljivu analizu sadržaja. Dakle, temeljno mjerilo trebalo bi biti krajnji rezultat u katalogu i približavanje korisničkim strategijama pretraživanja,<sup>2</sup> kako to i u krajnjoj liniji dokazuje iskustvo s akademskim korisnicima na ustanovi. Vezane uz to su i različite dvojbe samoga sadržajnog analitičara – klasifikatora, npr., uz pomirenje trenutačnih potreba kataložnog zapisa s kontinuitetom prošlih praksi. Nazivlje koje je utjecalo i utječe na predmetno označivanje i klasifikaciju u pravnoj visokoškolskoj knjižnici iz različitih je izvora i prakse, obremenjena prošlošću, čestim promjenama pravnog rječnika vezanim i uz društvene promjene, kao i promjenama u svakodnevnom radu knjižnice. Tu su i potrebe vlastitog usavršavanja, praćenje promjena stručne produkcije na području prava, te osnovno znanje terminološkog korpusa pravne znanosti, pojmova i njihove hijerarhije.

## 1. Promjene u pravnom jeziku

Pravni jezik i logika stručnog nazivlja u pravu rezultat je unutarnjeg razvoja pravne znanosti, s vlastitim specifičnim rječnikom. Kao jezik znanosti koja se bavi društvenim odnosima, nema pretežito tehničko nazivlje različito od općeg jezika, no autori pravno nazivlje ipak dijele na tehničke i hibridne nazive.<sup>3</sup> Tehnički su oni usko stručni nazivi koji su posuđeni od svakodnevnog jezika, ali se razlikuju od njegovoga uobičajenog značenja. Primjera je dosta,

<sup>2</sup> Horvat, A. Knjižnični katalog i autorstvo. Rijeka : Naklada Benja, 1995. Str. 27.

<sup>3</sup> Šarčević, S. Jezik kao izraz prava. // Jezik u pravu. Zagreb : HAZU, 2013. Str. 22.

npr., izraza *žig* kao zaštitnog znaka u pravu intelektualnog vlasništva,<sup>4</sup> ili *tvrtka* koja u modernom pravu trgovačkih društava znači ime ili naziv trgovačkog društva,<sup>5</sup> a ne poduzeće ili samo trgovačko društvo kao u svakodnevicu, sve do apstraktnih konstrukata poput *pasivna legitimacija* (sposobnost biti tužen), *pravna osoba*, *prethodne mjere* i sl.

Također, pravni jezik je i odraz povijesnih taloga i često se mijenja u određena vremena, ne samo zbog promjena jezika, nego i društveno-političkog ustroja. Pravo kao znanost često se mijenja zajedno s društvom čije vrijednosti odražava. U Hrvatskoj, na primjeru Austrijskoga Općeg građanskog zakonika iz 1852., unutar stoljeća i pol su u praksi postojale okolnosti nastanka, pa prestanka, a onda ponovne recepcije ovog propisa. Kako neki autori kažu, dolazi do *koevolucije*,<sup>6</sup> ne samo u jezičnom, nego i u sadržajnom smislu.

Uz to, pravni jezik sve se više i internacionalizira kroz međunarodne propise, odnose i teoriju, pa se pojavljuju još neodređene, kako to neki tumače, metaforičke strukture poput *soft law*.<sup>7</sup> One se u hrvatskom jeziku još uvijek ne mogu jednostavno ili jednoznačno prevesti u preciznu definiciju, još manje kratak jednoznačni pojam, osim da se ostavi u izvorniku ili možda mehanički prevedu na hrvatski, zbog načela jezika kataloga i predmetnih odrednica.

Pravni jezik se mijenja nekad i pukom samovoljom zakonodavca koji se često ne pridržavaju ni nomotehničkih pravila o izradi propisa, još manje savjetuju s jezikoslovcima. Pa tako kroz samo nekoliko godina *sport* u propisima prelazi u *šport* i obratno, a sve to kod predmetnog označivanja stvara potrebu ujednačivanja svih zapisa.

Europska unija, koja je unijela vlastiti rječnik i u domaće pravo, u jezičnim pitanjima prava prije svega se koncentrirala na što uspješnije i usklađenije prevođenje njezinih propisa i propisa država članica, koristeći pri tom i više-jezične tezauruse. Zamjetni su i naponi unutar EU koji bi mogli postati bitnim oruđem u prevođenju i usklađivanju pravnoga nazivlja, napose automatizirano prevođenje uz pomoć informacijske i komunikacijske tehnologije korištenjem

<sup>4</sup> Henneberg, I. Autorsko pravo. 2. izm. i dop. izd., Zagreb : Informator, 2001. Str. 9.

<sup>5</sup> Petrović, S. Osnove prava društava. 5. izm. i dop. izd. Zagreb : Pravni fakultet, 2008. Str. 38.

<sup>6</sup> Opširnije: Čepulo, D. Tradicija i modernizacija : "iritantnost" Općeg građanskog zakonika u hrvatskom pravnom sustavu. // Liber amicorum Nikola Gavella : građansko pravo u razvoju : zbornik radova u čast 70. rođendana profesora emeritusa Nikole Gavelle. Zagreb(2007), str.1-6; 40-45.

<sup>7</sup> Bukovčan, D. Integralni pristup frazeološkim i metaforičkim izrazima u području prava. // Lingvistički i pravni aspekti višejezičnosti (ur. Lelija Sočanac), Zagreb : Nakladni zavod Globus, 2013. Str. 246-247.

različitih informatičkih pomagala, unutar projekata poput *Tehnologija za informacijsko društvo – The information society technologies*.<sup>8</sup>

No, temeljno je uvijek pitanje kako reagirati na mijene pravnog jezika, posebno na primjeru države koja je proživjela burne ideološke i društvene promjene unutar jednog stoljeća, zbog čega često nastane diskontinuitet ili neselektivno vraćanje na prošle prakse, često bez promišljanja o mogućnosti da se izbjegnju oštri rezovi, a pravni jezik harmonizira.

Sve navedene promjene otežavajući su čimbenik u pokušaju integracije i kvalitetnije dostupnosti i pronalazivosti građe kroz knjižnični katalog kada je neka pravna, najčešće fakultetska, knjižnica u pitanju. Često i sami knjižničari podlegnu tome da se novonastalim okolnostima u stručnom pravnom nazivlju bespogovorno prilagođavaju, pa ostane diskontinuitet temata kroz npr., cijelo desetljeće, uporabom samo jednog trenutno prevladavajućeg pojma u označivanju, bez korištenja i starog. Tu su, uz gore već navedene korake naprijed-nazad sa *sport – šport* ili *radnik – zaposlenik*, još izraženija u katalogu npr., *ljudska prava*, pojam koji je cijelo vrijeme do danas opstojao i u službenim dokumentima Hrvatske i u imenima ustanova poput Europskog suda za ljudska prava. Ipak, potisnut je nazivom-istoznačnicom *prava čovjeka*<sup>9</sup> koji se intenzivirao u praksi i u stručnim radovima 90-ih godina prošlog stoljeća, a da se zbog kontinuiteta i objedinjavanja građe i rezultata, svi zapisi u katalogu knjižnice opreme i jednim i drugim pojmom, ili normiraju. To opet stavlja knjižnicu pred zadaću promjene usvojenih i neusvojenih oblika kod uputnica i općenito, intenziviranje izrade uputnica i normiranog rječnika umjesto običnih ključnih riječi, makar nastalih pod nadzorom predmetnog stručnjaka.

## 2. O mjerilima za označivanje pravne građe

Cilj predmetnog označivanja mora biti i u skladu sa zadaćama kataloga, među kojima je i okupljanje građe prema određenim mjerilima, te kako teoretičari govore, *o svoj građi o kojem predmetu*.<sup>10</sup> U Hrvatskoj postoje različita

<sup>8</sup> Sočanac, L. Jezična raznolikost i učenje jezika : jezična politika Europske unije. // Ibid. Str. 153.

<sup>9</sup> “Prava čovjeka” 1990-2000: 423 rezultata URL: [http://knjiznica.pravo.hr/cgi-bin/unilib.cgi?form=31000019902000200400&kywd=prava+~ovjeka\\*](http://knjiznica.pravo.hr/cgi-bin/unilib.cgi?form=31000019902000200400&kywd=prava+~ovjeka*) (30.12.2013.) “Ljudska prava” 1990-2000: samo 111 rezultata, iako bi trebali uključivati i sve gornje: URL: [http://knjiznica.pravo.hr/cgi-bin/unilib.cgi?form=31000019902000200100&kywd=ljudska+prava\\*](http://knjiznica.pravo.hr/cgi-bin/unilib.cgi?form=31000019902000200100&kywd=ljudska+prava*) (30.12.2013.)

<sup>10</sup> Horvat, A. Op. cit. (bilj. 2). Str. 52.

interna pravila i priručnici za izradbu predmetnog kataloga i oblikovanje predmetne odrednica,<sup>11</sup> poput različitih internih knjižničnih Pravilnika za predmetni katalog ili teoretskih djela poput *Teorijske osnove sustava za predmetno označavanje*,<sup>12</sup> sve u cilju pomoći pri izradi sustava i internih pravila svake knjižnice, uz poštivanje međunarodno prihvaćenih normi. Kad se govori o “predmetima”, što je za samu pravnu fakultetsku knjižnicu bitno, zapravo se govori o temi, pojmovnoj jedinici koja po opsegu ide sve do nastavnog predmeta,<sup>13</sup> a u knjižnici Pravnog fakulteta tako je označavanje i razvrstavanje građe i počelo. U toj zadaći, objašnjenjima i kao *s ideološkog, stručnog i tradicionalnog stajališta ne može se odustati od zahtjeva da katalog korisniku predodčuje... i svu knjižničnu građu o nekom predmetu i temi*,<sup>14</sup> pomaže i jedinstven odabir ključnih riječi i normiranih predmetnica za slične sadržaje.

Knjižnica Pravnog fakulteta u Zagrebu od službenog je osnutka 1906., uz potrebu što djelotvornijeg pomirenja svih mjerila u označivanju unutar bibliografskog zapisa, u praksi morala stvoriti i vlastita dodatna mjerila poput uvažavanja:

- prethodne prakse označavanja u knjižnici, od prvih kataloga i organizacije građe na policama, te različitih pristupa obradi koje su imali prethodni klasifikatori u knjižnici
- pravne znanosti, postojećih predmeta i kolegija na fakultetu
- najčešćih korisničkih strategija i pristupa koje stvaraju pretraživanjem
- množine istoznačnica – sinonima koji postoje i u pravnoj praksi i u radovima
- nazivlja prisutnog u pravnim propisima
- specifičnosti pravnog jezika naspram svakodnevnoga razgovornog jezika (*tvrtka, žig*).

Sve navedeno zahtijeva u idealnom slučaju predmetne stručnjake, koji će ta mjerila moći dosljedno uzimati u obzir kod obrade i označavanja. Od načelnih pravila, koristi se prije svega jednina, osim gdje struka preporuča množinu,<sup>15</sup> kao i kada je koriste propisi i pravna teorija, kao kod pojma *ze-*

---

<sup>11</sup> Leščić, J. Univerzalna decimalna klasifikacija : priručnik za knjižničare i shema za narodne knjižnice. Zagreb : Dominović, 2012. Str. 85-86.

<sup>12</sup> Mikačić, M. *Teorijske osnove sustava za predmetno označavanje*, Zagreb : Hrvatsko bibliotekarsko društvo, 1996.

<sup>13</sup> Ibid. Str. 28.

<sup>14</sup> Ibid. Str. 53.

<sup>15</sup> Ibid. Str. 89.

*mljišne knjige*, ali i kada je uputno koristiti množinu da se korisnicima olakša upit i omogućiti veća sloboda pretraživanja. Iz rada informatora koji je jedan od dopunskih mjerila za označivanje, primijećeno je da mnogi korisnici ne skraćuju riječ u korijenu zbog jednine/množine ili različitih padeža, koji nastaju automatskim indeksiranjem naslova pa tako ulaze i u ključne riječi. Kao jezik označivanja u knjižnici se koristi hrvatski, iako se redovito nalaze i mnogi latinizmi pa i latinske sentence, pravni specifikum koji se koristi čak i u sudskoj praksi – judikaturi<sup>16</sup> (npr., *pacta sunt servanda*).

Kao važno za naznačiti u vezi nazivlja iz područja informacijskih znanosti, u ovom radu jest da se dosadašnja osnovna praksa označivanja u Knjižnici Pravnog fakulteta u Zagrebu temeljila na ključnim riječima. Tu se prije svega misli na ključne riječi koje je pridao predmetni označitelj, ne autor djela, dakle oznakama koje su uvrštene po određenim mjerilima i simuliranom nadziranom rječniku nastalom prema gornjim mjerilima u knjižnici. U Knjižnici se sve intenzivnije izrađuju i koriste normirane oznake i polagano nastaje stvarni nadzirani rječnik, pa se i razrješavanje usvojenih i neusvojenih naziva i uputnica rješava sve više kroz ovakav sustav. To u katalogu trenutno stvara dihotomiju i hibridni sustav sastavljen od obje prakse, koji se u budućnosti tek treba nadići uvrštavanjem svih potrebnih i korištenih naziva u jedan zaokruženi normativni sustav, svojevrsno hijerarhijsko predmetno kazalo s pododrednicama i unakrsnim uputnicama.<sup>17</sup>

U užem praktičnom smislu, većina označivanja pravne tematike koncentrirana je na korištenje pojmova iz, kroz pravnu znanost, uspostavljenog i objašnjenog sustava prava, osobito kroz grane prava i njihove znanstvene predmete, načela, materijalni sadržaj i pravne institute.<sup>18</sup>

Od dostupnih i već u uvodu spominjanih pomagala u tome, kao primjer možemo istaći npr., i *Pregled propisa*<sup>19</sup> s iznimno detaljnim kazalom koje u opisu ide dublje od bilo kojeg tezaurusa, ali nedostaje jasno posložen poredak, hijerarhija pojmova. Kod svojevrsnih tezaurusa pak, za istaknuti je *Nomenklatura prava*,<sup>20</sup> pomagala u obliku dodatka *ING pregleda propisa* i *ING pregleda sudske prakse*, koje pravni praktičari obilato u praksi koriste u pretraživanju

<sup>16</sup> Petrak, M. *Ius commune* i europski pravni jezik. // *Jezik u pravu*, Op. cit. (bilj.3), str. 22.

<sup>17</sup> Leščić, J. Kazala, posebno predmetna izrada i primjeri. // *Vjesnik bibliotekara Hrvatske* 46, 2/3(2003), 68.

<sup>18</sup> Opširnije: Miličić, V. *Dogmatski sastav i oblikovno uređenje sustava prava*. // *Vladavina prava* 2(1998), 2, 31-41.

<sup>19</sup> *Pregled propisa* : aktualizirano sa stanjem na dan... Zagreb : RRiF-plus, 2000- .

<sup>20</sup> Informativni ING registar propisa, sudskih odluka, službenih mišljenja, stručnih članaka i knjiga. Zagreb : Inženjerski biro, 1992- .... Prilog: *Nomenklatura prava*.

pravnih propisa, u zadnje vrijeme i njegovu mrežnu inačicu. Naime, već vizualno, to pomagalo nudi jasnu hijerarhijsku strukturu svih pravnih pojmova iz važećih propisa i uz njih vezanu sudsku praksu. U njemu, jer je stvoren za praksu, ipak nedostaje većina teoretskog i povijesnopravnog nazivlja, jednako kao što nije usklađen s već postojećom predmetnom obradom u knjižnici, a pojmovi su često predugački za uvrštavanje u zapis. No, i takav ING Pregled, koji je po strukturi i obrojčivanju užih pojmova sličan UDK tablicama, gotovo pa se može nazvati sistematskim pravnim tezaursom, k tome i s valjanim hrvatskim pravnim nazivljem korištenim u zakonodavstvu i sudstvu. Pokazatelj da pomagalo, iako je tek savjetodavno kod obrade, ide dovoljno detaljno, sve do potreba za dubinskom analizom razine stručnog članka, može biti primjer pojma “posjed”, koji kreće od općenitog područja građanskog prava (*0 Stvarno pravo*, a na prvoj stranici završava s *018.212 Tužba zbog oduzimanja posjeda*).<sup>21</sup> Samo pomagalo kreće iz zakonodavne prakse, koja npr., ne poznaje neke teoretske pojmove poput osnovne grane iz koje *stvarno pravo* izvire – *građansko pravo*, ili pojmove poput *imovinsko pravo*. U teoretskom smislu, pravna znanost poznaje također i *privatno pravo* kao nadređeni pojam grani građanskog prava.<sup>22</sup>

No, mjerilo za uključivanje npr., imovinskog prava ili teoretskog potpodručja “privatno pravo” u niz predmetnica nije uvijek isto, jer ovisi je li članak teoretsko razmatranje koje uključuje te pojmove ili se bavi samo materijalnim pravom i praksom, kada to nije nužno.

Sve navedeno otvara i važno pitanje, za pravnu znanost iz primjera očito podesne i potrebne izrade nadziranog rječnika i sukladno njemu, hijerarhijskog normiranja naziva, kao i uputnica.<sup>23</sup>

### 3. UDK klasifikacija kao mjerilo i za ključne riječi

Brojčani jezik decimalne klasifikacije u stručnom pogledu, kao apstraktni univerzalni jezik koji se koristi simbolima, ima svoje izvorne zadaće, ali prema teoretičarima čak i prednost nad prirodnim jezikom. Koristi se u razne

<sup>21</sup> Ibid. Str. 3.

<sup>22</sup> Gavella, N. O odnosu materijalnog i procesnoga građanskog prava u parnicama – pogled sa stajališta privatnog (građanskog) prava. // Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu 63, 3/4(2013), str. 537-538.

<sup>23</sup> Vujić, M. Sadržajna obrada. Stanje i perspektive, zanatski postupci. Zagreb : Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu, CSSU, 2011, slajd 47. URL: <http://www.slideshare.net/ivankraljevic/sadržajna-obrada>



svrhe, od međunarodne razmjene podataka do toga da korisnik može pomoću njega vidjeti i strukturu predmetnog područja, te ako mu to omogućuju poveznice, pretraživati i po hijerarhiji, kao i srodne ili slične teme.<sup>24</sup>

Korištenje apstraktnog jezika kao dodatka označivanju pisanim jezikom, pogotovo ako je ona pretraživa i kao poveznica u katalogu, omogućuje učinkovitije zaobilaženje jezičnih, stručnih i drugih prepreka. Taj joj autoritet daje činjenica kako je shema već unaprijed sistematizirana na globalnoj razini, pomoću specijaliziranih organizacija poput UDK Konzorcija.<sup>25</sup> Pretražive poveznice u CROLIST katalogu funkcioniraju, uz jezičnu univerzalnost, jednako poput normirane predmetnice, otvarajući nove rezultate na sadržaje srodne izvornom upitu.

Korisnost decimalne klasifikacije vidi se i kao pomoćno sredstvo, ne samo u predmetnom pretraživanju, nego i kod predmetne analize, razrješavanja istoznačnica, kao i za izradu kazala.<sup>26</sup> Dakle, ne samo kada korisnik ili drugi knjižničar poznaje UDK klasifikaciju da bi pronašao željene pojmove upisujući izravno broj, nego mu i kod pregledavanja samih rezultata hiperveza može otvoriti potpuno nov smjer pretraživanja, ali i razriješiti sinonime, ako nisu svi jednako zastupljeni u svim zapisima. Primjer za ovo zadnje bio bi kod istoznačnica *ortakluk* (zakonski naziv) i *ortaštvo* (često korišten u praksi). Kod zapisa na *ortaštvo*, u njemu je UDK broj 347.721.1 kojim se može povezati na svu građu, bila ona označena riječima s obje ili samo jednom od istoznačnica.<sup>27</sup> UDK je korisna i za razrješavanje nesustavnih inačica imena, čak i kod službenih publikacija, npr., koje se tiču Međunarodnoga kaznenog suda za ratne zločine počinjene u bivšoj Jugoslaviji.

No, za temu najzanimljivije, stručni prijevodi UDK klasifikacije na hrvatski<sup>28</sup> doveli su i do korištenja njezina nazivlja i rječnika u knjižnici, tj. inkorporiranja u predmetno označivanje kao jedno od mjerila. Naravno, s obzirom na njezin globalni značaj i različite pravne sustave koje ona pomiruje, npr., njezini dijelovi poput *Gospodarsko pravo* koji počinje oznakom 346<sup>29</sup> i nisu uvijek primjenjivi na hrvatski slučaj, gdje je unutar predmeta na Pravnom

<sup>24</sup> MacIlwaine, Ia C. Univerzalna decimalna klasifikacija : upute za uporabu. Lokve : Benja ; Zagreb : Nacionalna i sveučilišna knjižnica ; Osijek : Pedagoški fakultet, 2004. Str. 11.

<sup>25</sup> UDK consortium. URL: <http://www.udcc.org/> (19. 11. 2013.)

<sup>26</sup> MacIlwaine. Op. cit., str. 14-15.

<sup>27</sup> URL: [http://knjiznica.pravo.hr/cgi-bin/unilib.cgi?form=81000000199990&kywd=347.721.1\(30.11.2013\)](http://knjiznica.pravo.hr/cgi-bin/unilib.cgi?form=81000000199990&kywd=347.721.1(30.11.2013))

<sup>28</sup> Univerzalna decimalna klasifikacija. 1. hrv. srednje izdanje. Zagreb : Nacionalna i sveučilišna knjižnica, 2005.

<sup>29</sup> Ibid. Str. 222.

fakultetu *Gospodarsko pravo* drukčije razvedeno unutar raznih grana: pravo društava, ekonomska politika i znanost, financijsko i trgovačko pravo.

Dakle, u već navedenu svrhu ujednačivanja, ali i širenja mogućnosti pretraživanja, UDK klasifikacija iskoristiva je i kao korektivno sredstvo kod predmetnog označivanja i pretraživanja u katalogu, ali i za samu sadržajnu obradu, jednako kao i razvrstavanje svih vrsta knjižnične građe,<sup>30</sup> pa tako i pravne.

#### **4. Promjene u označivanju pravnih sadržaja u Knjižnici PFZ**

##### **4.1. Povijesna organizacija pravne građe u KPFZ**

Cijeli sustav označivanja i nazivlja u svakoj stručnoj knjižnici trebao bi biti prilagođen i odražavati njezine i korisničke potrebe. Niti teorija knjižničarstva ne inzistira da se u praksi označivanja mora postupati uvijek jednoobrazno, pa postoji razvijanje specifičnosti, kako kod nazivlja, tako i nizanja ključnih riječi u zapisu. Biblioteka PFZ nastala je u organizacijskom smislu iz stručnih knjiga koje su u svojim kabinetima držali nastavnici raznih nastavnih predmeta na fakultetu. Tako je i osnovna, prvotna podjela građe bila na tzv. *struke*, pojma koji se donekle poklapa i s nekim općim definicijama “struke”, bilo kao dijela sadržaja dokumenta, one kako se radi o struci koja se studira na fakultetu, sve do struke kao najšire skupine neke znanosti.<sup>31</sup> U knjižnici PFZ “strukom” se prije svega označivala pojedina grana prava koja se izučavala na nekoj katedri fakulteta. Knjižnica je polako razvijala terminološki korpus ključnih riječi, pa je osnovne *struke* uvođenjem mješovitoga predmetnog kataloga i naročito elektroničkog, dograđivala napokon i predmetnim odrednicama, kao iskazu o predmetima sadržanim u dokumentima.<sup>32</sup>

Sve promjene u pravnoj struci, a i knjižnici, odmah su vidljive iz primjera jednostavne sheme pravnih struka – grana, nastalih na temelju tada postojećih kolegija na pravnom studiju. Po njima je izgrađivan fond i fizički smještana građa, a u knjižnici i danas služe kao način signiranja građe: oznaka struke, te uz nju *numerus currens*. Vidljivo je kako danas u toj shemi nedostaju novi kolegiji i predmeti pravne znanosti, no resigniranje golemog fonda zbog tih promjena, za sada je preopsežan posao fizičkog premještanja tisuća svezaka građe.

---

<sup>30</sup> Leščić, J. Op. cit. Str. 37.

<sup>31</sup> Mikačić, M. Teorijske osnove sustava za predmetno označivanje. Str. 28.

<sup>32</sup> Ibid. Str. 33.

Razdvojeni su, te su danas potpuno različite katedre na Pravnom fakultetu, Upravno pravo (kao postupovni element) i Upravna znanost (kao teoretski dio, o organizaciji javne uprave), jednako kako je i Ustavno pravo razdvojena grana od Upravnog prava, s kojim ipak još uvijek dijeli povijesnu skupinu – struku I. Statistiku je npr., zamijenila Pravna informatika, Pravnu filozofiju Opća teorija države i prava. Više o povijesnom razvoju organizacije fonda i strukturi označivanja građe može se iščitati iz rada B. Tomečaka,<sup>33</sup> u djelu *Bibliotečna građa i katalozi – osnovna struktura*. Ipak, shema i raspored osnovnih skupina (21 osnovna skupina i 4 umetnute),<sup>34</sup> koja se i danas, od zadnjih promjena 60-ih godina koristi prije svega za signiranje i fizički smještaj građe (prije i za organizaciju pristupnica u katalogu na listićima), primjer je jednog od praktičnih promišljanja sustava pravne znanosti:

- I. Ustavno pravo. Upravno pravo. Uprava
- I - A. Publikacije Društva naroda, Međunarodnog suda pravde i Međunarodne organizacije rada
- I - B. Publikacije Ujedinjenih naroda i srodnih međunarodnih organizacija
- II. Građansko pravo (i obiteljsko pravo)
- II - A. Međunarodno privatno pravo
- III. Kazнено pravo. Kriminologija
- IV. Međunarodno (javno) pravo
- V. Pravo općenito. Pravna filozofija. Filozofija. Psihologija
- V - A. Nastava. Magistarski radovi. Doktorske disertacije
- VI. Ekonomika (politička ekonomija, ekonomska politika). Financije
- VII. Rimsko pravo
- VIII. Građansko procesno pravo
- IX. Pravna povijest. Povijest općenito do XIX. stoljeća
- X. Crkveno pravo i povijest
- XI. Trgovačko pravo

<sup>33</sup> Pretisak izvornog rada objavljenog u Spomenici Pravnog fakulteta u Zagrebu, Knj. 2. sv. 1, Zagreb 1996., u knjizi: Knjiga o knjižnici : 100 godina osnutka Biblioteke Pravnog fakulteta u Zagrebu. Zagreb : Pravni fakultet, 2006. : Tomečak, Branko: Biblioteka Pravnog fakulteta u Zagrebu. Pregled stvaranja knjižnične zbirke i uređenja knjižnice 1886-1964. Dio 4: Biblioteka Pravnog fakulteta u Zagrebu 1945 - 1964., str. 51-70.

<sup>34</sup> Ibid., str. 56.-57.

- XII. Zakoni i zbirke propisa
- XIII. Opća skupina (enciklopedije, leksikoni, rječnici, zbornici, spomenice, bibliografije, bibliotekarstvo, dokumentacija, informatika)
- XIV. Časopisi
- XV. Kazneno procesno pravo. Kriminalistika
- XVI. Sociologija
- XVII. Udžbenici za studente
- XVIII. Politika. Novija povijest
- XIX. Radno i socijalno pravo
- XX. Statistika
- XXI. Pomorsko pravo. Prometno pravo uopće

Izvan te stare osnovne podjele, ostala su nova i moderna područja prava, posebno ona koja niti pravna znanost još nije jednoznačno podvela pod njima nadređena područja. Npr., “Medicinsko pravo” ima svoje vidove koji se dotiču građanskog, ali i radnog i socijalnog, ustavnog i kaznenog prava. Arbitražno pravo i danas je predmet izučavanja unutar različitih grana prava i katedri na fakultetu, od Međunarodnoga privatnog prava do Trgovačkoga i Građanskog procesnog prava. I samo produbljenje pravnih područja značilo je promjenu, tako da su nekada generički postavljene “Financije”, danas Financijsko pravo i financijska (nekada “financijska”) znanost, porezno i carinsko pravo, fiskalna politika itd.

Za označivanje su dvojbena pitanja povijesno zastarjeloga nazivlja pojmove iz specijaliziranih područja, npr., izvanparničnoga procesnog prava, jer su i danas još uvijek, umjesto donošenjem modernih propisa, riješena važenjem *Pravnih pravila*<sup>35</sup> iz davnih Općeg građanskog zakonika, Austro-Ugarskog Zakona o zemljišnim knjigama, Zakona o sudskom vanparničnom postupku Kraljevine Jugoslavije iz 1934. i dr. Nbrojeni su primjeri arhaizama koji i danas zapravo izravno vrijede u tim pravnim postupcima, poput *gospodujućeg dobra*, ili su u drugim propisima davno promijenjeni, poput *stečenje*<sup>36</sup> u *stjecanje*. No, u smislu konkretnih odredbi u Pravnim pravilima, ovo nazivlje zapravo je još uvijek na neki način važeće i postavlja se pitanje uvrstiti ga ili ne, s obzirom da ne vrijedi u većini drugih okolnosti.

<sup>35</sup> Pravna pravila / [priredio Vjekoslav Ranilović]. Koprivnica : [s. n.], 1986.

<sup>36</sup> Ibid. Str. 140.

#### 4.2. *Novije promjene u označivanju*

U praksi pridavanja predmetnih i klasifikacijskih oznaka i ključnih riječi u knjižnici Pravnog fakulteta u Zagrebu, važna prekretnica dogodila se uspostavom OPAC-a<sup>37</sup> ranih 1990-ih, sve do internetske inačice javno dostupnoga mrežnog kataloga<sup>38</sup> WEBPAC (*Web Public Access Catalogue*) 2002., katalogiziranjem u programu Crolist – Aladin sve do danas, uz preinake i inovacije, poput fasetnog pretraživanja rezultata. S novim platformama programa, nastala je i nova dinamika, npr., postupnim formiranjem normativne baze,<sup>39</sup> uključujući i normativne baze predmetnica. Radi se još o početnoj fazi, bez čvrsto uređene osnovne strukture pravnog tezaurusa, koji bi bio temelj. Različiti tezaursi pravnih pojmova doduše već postoje, poput npr., pojmovnika europskog prava EUROVOC-a,<sup>40</sup> prevedenog i na hrvatski, ili specijaliziranih stručnih rječnika. No, oni ili su nehijerarhijski i nepotpuni, ili nisu automatski primjenjivi za predmetnicama već opremljenu knjižničnu zbirku.

Mali korpus predmetnih oznaka, kad ih je uopće bilo, koje su se koristile za stari katalog na listićima kod elektroničke rekatalogizacije, tek je prepisivan. Integracija sve slične građe time nije potpunije ostvarena niti nakon prelaska u strojno katalogiziranje. Također, novi su se elektronički zapisi, doduše, označivali i katalogizirali s više predmetnih oznaka nego do tada, ali isprva bez jasnog sustava koji bi kod pretraživanja nudio sve rezultate slične tematike. U opis nisu uključivani opći i viši pojmovi, nego tek nekoliko ključnih riječi vezanih uz izravnu tematiku rada, temeljenih više na naslovu nego sadržaju. Nakon učestalih korisničkih i nastavnčkih zahtjeva, upravo se dodavanje širih tematskih područja i njihova mogućnost grupiranja kao rezultata, pokazalo važnim kod izrade tematskih bibliografija ili općih pregleda znanstvene produkcije.

Iako je postojao korpus ključnih riječi i usporedo UDK oznaka za stare članke na kataložnim listićima od 1950.-80-ih godina, on nije sustavno primjenjivan i razvijan kod označivanja, a rezultati kod pretraživanja najčešće nisu odražavali pravo stanje fonda. Što zbog ograničenja samog kataloga na

<sup>37</sup> OPAC. URL: <http://en.wikipedia.org/wiki/OPAC> (20.11.2013.)

<sup>38</sup> URL: <http://knjiznica.pravo.hr/> (12.12.2013.)

<sup>39</sup> Tomečak, M.; D. Nemeč. Nove usluge knjižnice Pravnog fakulteta i njeni korisnici. // Knjiga o knjižnici : 100 godina osnutka Biblioteke Pravnog fakulteta u Zagrebu. Zagreb : Pravni fakultet, 2006. Str. 126-127.

<sup>40</sup> Eurovoc. URL: [http://www.hidra.hr/pojmovnik\\_eurovoc](http://www.hidra.hr/pojmovnik_eurovoc) (20.11.2013.)

listićima, ili prilagođivanja trenutnom nazivlju, neke ključne riječi su potpuno odbacivane (umjesto da su i one zadržane u zapisu) i zamjenjivane novima (*radnik-zaposlenik*).

Jednako je i nesustavnost samih autora radova pri korištenju sinonima čestih u praksi, a koji nisu nazivi iz propisa (*tražbina* umjesto *potraživanje*), doprinosila “sivim zonama” u pretraživanju. Za to postoji i odgovornost klasifikatora ako se automatski povodi samo za tim autorovim ili uvriježenim nazivom kod određivanja ključnih riječi. Kod normiranih predmetnica još i više, ako ne uvrsti i usvojeni i neusvojeni naziv i ne izradi potrebne uputnice.

Ako se pak neselektivno koristi jedino ključne riječi koje autori sami stavljaju u uvode svojih radova, nepretraživost i nesustavnost kataloga tim su ozbiljnije.

Iz tih se razloga u zadnjih desetak godina u zapise, uglavnom novije, počela ugrađivati organizacija ključnih riječi koja bi što jedinstvenijim označivanjem omogućila:

- da se zapisi i sam sadržaj građe mogu u rezultatima dobivati strukturalno, ovisno želi li se tražiti po općenitijim područjima prava i pojmovima, sve do onih specifičnijih
- integraciju i grupiranje građe istog ili sličnog sadržaja u rezultatima, do sigurnosti kako bi se dobila barem većina zapisa koji se tiču odabrane teme.

Dodatna otvorena pitanja svakako su normirane predmetnice, koje mogu funkcionirati i prilagođene potrebama i mogućnostima same knjižnice, no o izgradnji tog dijela bit će još riječi kasnije. Uz to je vezana i potreba intenzivnijeg normiranja korporativnih autora kojih u pravu ima mnogo, poput međunarodnih organizacija i stotina razina službenih tijela, kako bi se lakše objedinila građa po tvorcima službenih publikacija.

Za označivanje pomoću klasifikacijske oznake UDK, uglavnom je zadržana stara praksa detaljnijeg ulaženja u sadržaj zapisa, pa su tako tablice, osim integracije građe, korisnicima bile pomoćno sredstvo za dobivanje daljnjih nizova sadržajno rafiniranih rezultata, nakon onih inicijalnih. Posebno informatorima kada pretražuju, UDK odlično služi za zaobilaženje svih nespretnosti i ograničenja ključnih riječi.

## 5. Korisnici i praksa pretraživanja u mrežnom katalogu

Predmetno pretraživanje se kod mrežnog kataloga napokon potpuno afirmiralo, a to su potvrdila i istraživanja kako se, posebice u online okruženju, pokazalo da većina pretraživanja koja korisnici provode, upravo predmetna.<sup>41</sup> Iskustva knjižničara u Knjižnici PFZ pokazuju kako je do pojave elektroničkog kataloga i ponude novih mogućnosti pretraživanja, većina dotadašnjih korisničkih upita ovisila uglavnom o referencama, naslovima koje su unaprijed dobili, rijetko pretražujući mješoviti listićni katalog po oskudnim predmetima. Javno dostupni mrežni katalog (koji od 2013. u gornjem dijelu tražilice ima i dodatnu aplikaciju fasetnog prikazivanja rezultata normiranim predmetnicama), stvorio je kao nikad do tada, zanimljivu interakciju predmetnog analitičara s korisnicima. No, pitanje je treba li označivanje pravne građe i koliko prilagođivati uvijek novim korisničkim strategijama pretraživanja. I istraživanja su pokazala kako najveći problem korisnicima predstavlja pronalazanje značajne predmetne odrednice.<sup>42</sup> Studenti npr., to mogu riješiti i boljim upoznavanjem gradiva i temeljnih pojmova teme iz koje traže literaturu.

Ipak se, svejedno o tipu akademskog korisnika, pokazala sve veća potreba korisničkih pouka za pretraživanje kataloga i baza podataka. Dakle, ne samo upoznavanja s rječnikom koji se koristi, nego i tehničkih znanja poput logike Booleovih operatora<sup>43</sup> koji se mogu koristiti: <razmak> (AND = i); <+> (OR = ili); <-> (NOT = ne). Naravno, klasifikator i kroz osobno iskustvo treba znati prilagoditi rad korisničkim greškama.

Korisnicima se preporuča započeti pretragu općenitijom ključnom riječi pa tek ako je previše rezultata, sužavati pridodajući još neke. Valja također, i zbog istoznačnica koje se koriste, pokušati s različitim ključnim riječima koje se dotiču teme (npr., kod poreza *utaja*, ali i tom kaznenopravnom nazivu istovjetan poreznopravni oblik *izbjegavanje*, kao i zakonski neusvojen, ali u praksi raširen, izraz *evazija*). Razni su načini pomoću Booleovih operatora, da se izbjegnu nedosljednosti samih autora ili klasifikatora ili padeži iz indeksiranih naslova, kao i npr., uporaba \*(zvjezdice) za skraćivanje upita (*carin\**, *nasljed\**).

<sup>41</sup> Golub, K. Op. cit. Str. 105.

<sup>42</sup> Ibid. Str. 17.

<sup>43</sup> Logika Booleovih operatora. URL: [http://en.wikipedia.org/wiki/Boolean\\_logic](http://en.wikipedia.org/wiki/Boolean_logic) (12.12.2013.)

Korisniku je za razrješavanje sinonima kod ključnih riječi, ako već nije upućen kroz normativni zapis, svakako najzanimljivija opcija korištenja *plusa* (+, *ili* bez razmaka) između riječi, kojim tražimo sve zapise koji imaju bilo koju od upisanih riječi (*evazija+izbjegavanje*), kao i da proširimo zahtjev (*kazna+penologija*).

Dosadašnje iskustvo rada u elektroničkom katalogu sa stajališta informatora, klasifikatora i katalogizatora, pokazuje da još uvijek ima mjesta za napredak. Potreba je i za još boljim poučavanjem korisnika u vezi kataloga i baza podataka, posebno da se kod kataloga radi o nadziranom korištenju desetak označitelja po zapisu, te postojanju nekih pravila sve do korištenja padeža.

Mobilnost studenata i Bolonjska deklaracija postavljaju pitanja prilagodbe kataloga zahtjevima stranih studenata, u Deklaraciji navedeno kao smjernice za “prevladavanje zapreka pristupu službama”.<sup>44</sup> Tu bi se nametala potreba za engleskim inačicama barem osnovnih pojmova kod predmetnog označavanja, čemu može pomoći već spomenuti standardizirani usporedni višejezični tezaurus pojmova.<sup>45</sup> Ukazuje se i pitanje regionalnih usklađivanja s obzirom na gotovo stoljetni zajednički pravni sustav, radi lakše međuknjižnične suradnje, no to je već druga tema koja traži i jezikoslovno gledište.

## 6. Okvirna načela sadržajnog označavanja u praksi knjižnice PFZ

### 6.1. Načela za označavanje ključnim riječima

Za primjer organizacije i redoslijeda ključnih riječi, uzet ćemo označavanje stručnog članka *Ispravak i odgovor kao instituti hrvatskoga medijskog prava*.<sup>46</sup> Temeljno je pravilo označavanja jednina, osim ako množina nije već pravni standard kao što su *ljudska prava*.

- **Opća (pravna, znanstvena) grana; ako se sadržaj tiče više različitih pravnih grana, idu jedna iza druge** (*ustavno pravo; građansko pravo; medijsko pravo* – uz ogradu da se nove grane prava koriste ako su, makar i ne bile usvojene u zakonodavstvu ili na katedrama PFZ-a, u praksi – stručnoj produkciji spominjane od više autora neprekidno u više navrata kroz godine)

<sup>44</sup> URL: <http://public.mzos.hr/fgs.axd?id=10812> (21.12.2013.)

<sup>45</sup> Eurovoc: vidi bilj. 38.

<sup>46</sup> URL: <http://161.53.157.4/cgi-bin/wero.cgi?p=100001&q=Ispravak+i+odgovor+kao+i+nstituti+hrvatskoga+medijskog+prava&c=49052100783> (22.12.2013.)



- **Posebija pravna područja unutar grane** (*obvezno pravo*; a nevezano uz konkretni slučaj, uz *financijsko pravo* npr., *porezno pravo*)
- **Općenitiji pojmovi unutar područja, pravni instituti** (*ljudska prava, uz široko usvojene sinonime* poput *prava čovjeka; temeljne slobode; sloboda medija; sloboda izražavanja; javno priopćivanje*)
- **Specifični pojmovi koji se tiču izravno sadržaja** (*medij*, još i više zakonodavna množina *mediji; pravo na ispravak; pravo na odgovor; informacija; novine*)
- **Dodatna pojašnjenja** (*medijska praksa, sudska praksa*)
- **Neusvojeni nazivi u doktrini, ali postojeći u praksi** (u navedenom članku ih nema, ali to su npr., manje rašireni sinonimi poput npr., *evazija poreza* za osnovni naziv *izbjegavanje plaćanja poreza*)
- **Zemljopisne oznake bez naziva državnog poretka** (ako nema normirane, npr., *Hrvatska, Srbija, Sjedinjene Američke Države* uz dodatnu kraticu *SAD*)
- **Normirane predmetnice u katalogizacijskom polju 606** (*šteta-odgovornost za štetu*; ili npr., *Europska unija-pravo Europske unije-europsko pravo*)

## **6.2. Neka načela pri izradi normativnih predmetnica – deskriptora za katalog**

Prednost mrežnog kataloga svakako je stvaranje povezanih informacija po načelu relacijske baze podataka, kako tvrdi i IFLA-ina studija *Funkcionalni zadaci bibliografskih zapisa (FRBR)*,<sup>47</sup> što se postiže i predmetnom-sadržajnom obradom u normativnoj bazi. Ideja je kroz bibliografski zapis korisniku pružiti dodatnu informaciju i pomoći mu da kroz njega nađe i druge, uz temat vezane sadržaje. Takva normativna obrada jednoznačno određenim deskriptorima u obliku hiperveza u Knjižnici PFZ još uvijek je u probnoj fazi, s korpusom od tek stotinjak jednostavnih normativnih zapisa. Kod tako nastalih hiperveza, želi se postići da svaki zapis nudi više daljnjih ulaza onome tko pretražuje. Dakle, pod “jednostavnim” normama, misli se na strukturu

---

<sup>47</sup> Functional Requirements for Bibliographic Records. 5.1 Bibliographic Relationships in the Context of the Model. URL: <http://archive.ifla.org/VII/s13/frbr/frbr.pdf> (10.12.2013.)

koju katalogizator u UNIMARC formatu može povući u polje 606<sup>48</sup> s kombinacijom: opći pravni pojam – osnovno područje ili pravni pojam u polju 250; ravnopravna, svako u potpolju \$x, potpodručja ili podređeni pojmovi.

Ovaj rad ne želi ulaziti dublje niti u više puta u radu naznačen stručni i katalogizacijski dio koji bi dosljedno, uz uporabu svih polja za povezivanje različitih zapisa (polja 450, 550), doveo do hijerarhijske strukture i pravoga relacijskog modela. Jednostavnom shemom se pak predmetne oznake općeg (ili užeg) sadržaja ostavljaju samostalne, a za hijerarhijski niža područja i teme bi trebalo izraditi nove predmetnice, s mogućom vezom u 550 na viši pojam. Cilj je uvijek okupljanje istog temata pomoću jedne hiperveze, iako bi sve normativne zapise koji to još nemaju, u kasnijoj rekatalogizaciji trebalo po pravilima opremiti svim poveznicama i posebnim zapisima.

Kombinacijom više predmetnica u zapisu, korisnika se kod rezultata želi odvesti u općenito područje prava (ako takvo grupiranje želi), kao i u konkretne sadržaje označene posebnim predmetnicama. Taj simulirani hijerarhijski sustav bi, izvađen iz katalogizacijskih modula, mogao biti i svojevrsni tezaurus pojmova. Naravno, trebalo bi ga prethodno razraditi i izvan kataloga, što iziskuje značajan stručan i vremenski napor te više osoblja.

Već je spomenuta potreba za nadziranom rječnikom i normativnim sustavom. Tu se misli na uputnice na sinonime *vidi i* u polju 550 UNIMARC formata za tematske predmetne oznake, kao i na potpodjelu tematskih pododrednica u \$x. Ta se potreba pokazala upravo kod pravnih područja i množine sinonima i promjena nazivlja u njemu, npr., promjena usvojenih i neusvojenih naziva poput *krivično pravo – kazneno pravo*.<sup>49</sup>

Iako je sadašnja praksa utilitarna i nije još hijerarhijski dotjerana, niti u matičnim knjižnicama poput NSK, većina normiranih predmetnica nisu hijerarhizirane, nego su zapisi organizirani također jednostavno. Razlika je da se u jednom zapisu jednom predmetnicom sadržajno opisuje u detalje, nizanjem potpolja sve do potpuno specifičnih pojmova, jedinstvenih samo za tu jedinicu građe. Time se, nažalost, rezultati ne okupljaju u skupine poveznica jer se hipervezom ne može doći do više od jednoga, detaljno opisanog rada. U Knjižnici PFZ pokušalo se jednostavnijim normiranim predmetnicama barem donekle omogućiti korisniku da u svakom zapisu koji otvori kroz rezultate, ima

<sup>48</sup> Priručnik za UNIMARC / priredila Mirna Willer. 2. hrv. izd. - Zagreb : Nacionalna i sveučilišna biblioteka, 1999. : o polju 606.

<sup>49</sup> Vujić, M. Op. cit., slajd 84.

više daljnjih jednostavnih hiperveza i mogućnosti novoga tematskog okupljanja. Primjer iz kataloga Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu mogla bi biti normativna predmetnica: *Trgovačko društvo \* Prijenos dugova \* Financijsko upravljanje \* Osobni bankrot*, koja ima samo jedan zapis, i to na rješavanje ovog pitanja u Sloveniji, uz zemljopisnu odrednicu.<sup>50</sup> Upisivanjem ključne riječi *osobni bankrot* dobiju se tri zapisa, ali se ne mogu zbirno dobiti hipervezom. Tako se pretraživanje tematike svodi tek na novo upisivanje ključnih riječi.

Praktični, katalogizacijski primjer za “jednostavnu” shemu u Knjižnici PFZ, mogao bi biti npr., zapis koji opisuje knjigu iz zemljišnoknjižnog prava. Prije svega treba napraviti jednu općenitu predmetnicu za građansko pravo i potpodručje (konkretno, u slučaju ove grane prava, možemo odmah napraviti i tri predmetnice: *Građansko pravo-stvarno pravo*, *Građansko pravo-obvezno pravo*, *Građansko pravo-nasljedno pravo*). Tada bi se mogla napraviti nova predmetnica *250 \$a Zemljišnoknjižno pravo*; te u *550 \$a Građansko pravo* (viši hijerarhijski pojam) uz oznaku da je to inače viši pojam od osnovnog u potpolju *\$5 g*; te u potpolja *\$x* svi ostali ravnopravni potpojmovi poput *zemljišna knjiga* i sl.

Na primjeru drugoga, već postojećeg zapisa u vezi prava tržišnog natjecanja,<sup>51</sup> vidljivo je kako jednostavno iskoristiti sve sinonime i ravnopravne istoznačne pojmove raširene u praksi za osnovni pojam, tako da se zakonski usvojen naziv stavi u polje *250 ## \$a pravo tržišnog natjecanja*, a ostali neusvojeni u potpolje *\$x*: *pravo konkurencije*; *neloyalna konkurencija*; *tržišno natjecanje*; *zaštita tržišnog natjecanja*.

Svaka složenija shema izrađivala bi se tako da svaki neusvojeni naziv dobije polje *450 \$x* (npr., *pravo konkurencije*), te poveznice kroz *550* i pripadajuće nove zapise. To traži već spomenuti opsežan posao razrade cijele strukture pravnih područja, pri tom prilagođenu i potrebama knjižnice, što bi se moglo možda ostvariti kao projekt unutar visokoškolskog sustava, korištenjem propisa, prakse i teorije različitih pravnih disciplina.

<sup>50</sup> URL: [http://katalog.nsk.hr/F/?func=direct&doc\\_number=000841272](http://katalog.nsk.hr/F/?func=direct&doc_number=000841272) (20.12.2013.)

<sup>51</sup> URL: <http://knjiznica.pravo.hr/cgi-bin/unilib.cgi?form=H1730402002> (20.12.2013.)

## Zaključak

Temelj svakog, pa i predmetnog kataloga specifičnog područja poput prava jest stvoriti što univerzalniji ključ koji će korisnicima “otključati” većinu ili minimalno potrebnu količinu njegova sadržaja. Taj ključ, uz korištenje svih mjerila i uspostavljenih načela u samoj knjižnici, jest što nadziraniji rječnik u koji se pouzdaju. Nova softverska rješenja nude i sustav značajnosti, koji kombinira cjelokupni bibliografski opis, kao što i elektronički anticipira korisničku strategiju pretraživanja, no interna programerska logika nadilazi ovaj rad. Dodatne mogućnosti nude i sustavi poput univerzalnog klasificiranja kad su omogućene hiperveze, ili normativnih baza predmetnica. Predmetno označivanje i pretraživanje više nego ikad, treba prilagoditi mrežnom okruženju kako bi se iskoristile sve mogućnosti računalnog okruženja.<sup>52</sup> Tako se i sadržajni analitičar mora informirati o novim teorijskim, računalnim i knjižničarskim metodama, računalu još prilagođenijim jezicima za prikazivanje dokumenata poput SGML ili XML,<sup>53</sup> do poznavanja organizacije i strukture različitih baza podataka.

Prije toga, od praktične svakodnevne pomoći bio bi što potpuniji shematski sustav predmetnog označivanja koji bi se koristio u pravnoj visokoškolskoj knjižnici, a kakav postoji npr., u području medicine. Podloga bi takvoj hijerarhijskoj shemi, osim UDK tablica za područje prava i njihovih već spomenutih ograničenja, trebao biti autoritativni pravni tezaurus, kojeg još nema. Publikacije pravnoznanstvenog značaja poput *Pravnog leksikona*,<sup>54</sup> već spomenute *Nomenklature prava*, ili knjiga iz područja opće teorije države i prava poput *Strukture prava*,<sup>55</sup> koja tek definira pravne norme i akte s obzirom na funkcionalnost i temeljne značajke, još ne nude dovoljno upotrebljiva gotova rješenja.

Usavršavanje i posebno ujednačivanje rječnika za obradu pravnih sadržaja ide i dalje od svake pojedinačne knjižnice, ono postaje i šira potreba mreže pravnih i srodnih knjižnica. To se vidi npr., kod onih koje preuzimaju zapise iz Knjižnice PFZ, ali i sve intenzivnijega međusobnog korištenja kataloga i

<sup>52</sup> Golub, K. Op. cit., str. 105.

<sup>53</sup> Ibid., str. 9-11.

<sup>54</sup> Pravni leksikon / glavni urednik Vladimir Pezo ; zamjenik gl. ur.: Mihajlo Dika. Zagreb : Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2007.

<sup>55</sup> Perić, Berislav. Struktura prava [pretisak 12. dop. izd.]. Zagreb : [Pravni fakultet, 2009].

međuknjižnične posudbe u regiji. Već spomenuto intenziviranje kretanja studenata po modelu Bolonjskog procesa u Europskoj uniji, uza sve veći priljev stranih studenata na višemjesečnim *Erasmus* programima,<sup>56</sup> postavlja za skoro budućnost i uključivanje, uz postojeći UDK, i korpusa barem osnovnih naziva kojima bi im se približio fond knjižnice. Naravno, uz pouke i tih korisnika u korištenju knjižničnim izvorima i bazama podataka. Važno je na kraju istaknuti da sadržajnom analitičaru od dogmatike više pomaže komunikacija s korisnicima. Pogotovo na visokoškolskoj ustanovi poput pravne knjižnice, gdje su oni stručno toliko obrazovani da se njihove opaske i potrebe mogu uvažavati kod razvoja predmetnog označivanja.

## LITERATURA

Bolonjski proces. Europski prostor visokog obrazovanja. URL: <http://public.mzos.hr/fgs.axd?id=10812> (21.12.2013)

Bukovčan, D., Integralni pristup frazeološkim i metaforičkim izrazima u području prava. // *Lingvistički i pravni aspekti višejezičnosti* (ur. Lelija Sočanac), Zagreb : Nakladni zavod Globus, 2013, str. 243-276.

Čepulo, D. Tradicija i modernizacija: “iritantnost” Općeg građanskog zakonika u hrvatskom pravnom sustavu. // *Liber amicorum Nikola Gavella : građansko pravo u razvoju : zbornik radova u čast 70. rođendana profesora emeritusa Nikole Gavelle*. Zagreb(2007), str.1-50.

Eurovoc. URL: [http://www.hidra.hr/pojmovnik\\_eurovoc](http://www.hidra.hr/pojmovnik_eurovoc) (20.11.2013)

Functional Requirements for Bibliographic Records. 5.1 Bibliographic Relationships in the Context of the Model. URL: <http://archive.ifla.org/VII/s13/frbr/frbr.pdf> (10.12.2013)

Golub, K. Predmetno pretraživanje u knjižničnim katalozima s web-sučeljem: magistarski rad. Zagreb, 2003. URL: <http://eprints.rclis.org/6055/1/Magisterij-hrv.pdf> (15.12.2013)

Gavella, N. O odnosu materijalnog i procesnog građanskog prava u parnicama – pogled sa stajališta privatnog (građanskog) prava. // *Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu*, 63(2013), 3-4, str. 537-567.

---

<sup>56</sup> Osnovno o Erasmus programu na PFZ: <http://www.pravo.unizg.hr/studenti/erasmus> (28.12.2013.)

- Henneberg, I. Autorsko pravo. 2. izm. i dop. izd., Zagreb : Informator, 2001.
- Horvat, A. Knjižnični katalog i autorstvo. Rijeka : Naklada Benja, 1995.
- Informativni ING registar propisa, sudskih odluka, službenih mišljenja, stručnih članaka i knjiga. Zagreb : Inženjerski biro, 1992- .... Prilog: Nomenklatura prava.
- Leščić, J. Kazala, posebno predmetna izrada i primjeri. // Vjesnik bibliotekara Hrvatske 46(2003), 2-3, 59-79.
- Leščić, J., Univerzalna decimalna klasifikacija : priručnik za knjižničare i shema za narodne knjižnice. Zagreb : Dominović, 2012.
- Logika Boolevih operatora. URL: [http://en.wikipedia.org/wiki/Boolean\\_logic](http://en.wikipedia.org/wiki/Boolean_logic) (12.12.2013)
- MacIlwaine, Ia C. Univerzalna decimalna klasifikacija : upute za uporabu. Lokve : Benja ; Zagreb : Nacionalna i sveučilišna knjižnica ; Osijek : Pedagoški fakultet, 2004.
- Mikačić, M. Teorijske osnove sustava za izradbu predmetnog kataloga : doktorska disertacija. Zagreb, 1990.
- Mikačić, M. Teorijske osnove sustava za predmetno označivanje, Zagreb : Hrvatsko bibliotekarsko društvo, 1996.
- Miličić, V. Dogmatski sastav i oblikovno uređenje sustava prava. // Vladavina prava 2(1998), 2, 7-42.
- OPAC. URL: Online Public Access Catalog. <http://en.wikipedia.org/wiki/OPAC> (20.11.2013) URL: <http://knjiznica.pravo.hr/> (12.12.2013)
- Perić, Berislav. Struktura prava. [pretisak 12. dop. izd.]. Zagreb : [Pravni fakultet, 2009]
- Petrak, M. Ius commune i europski pravni jezik. // Jezik u pravu, Zagreb : HAZU, 2013, str. 37-47.
- Petrović, S., Osnove prava društava. 5. izm. i dop. izd. Zagreb : Pravni fakultet, 2008.
- Pravna pravila / [priredio Vjekoslav Ranilović]. Koprivnica : [s. n.], 1986.
- Pravni fakultet u Zagrebu. Erasmus : odgovori na često postavljana pitanja. URL: <http://www.pravo.unizg.hr/studenti/erasmus> (28.12.2013)
- Pravni leksikon / glavni urednik Vladimir Pezo ; zamjenik gl. ur.: Mihajlo Dika. Zagreb : Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2007.
- Pregled propisa : aktualizirano sa stanjem na dan... Zagreb : RRiF-plus, 2000- .
- Priručnik za UNIMARC / priredila Mirna Willer. 2. hrv. izd. -Zagreb : Nacionalna i sveučilišna biblioteka, 1999.: o polju 606.

Sočanac, L., Jezična raznolikost i učenje jezika : jezična politika Europske unije. // Lingvistički i pravni aspekti višejezičnosti. – Zagreb : Nakladni zavod Globus, 2013. str.135-165.

Šarčević, S. Jezik kao izraz prava. // Jezik u pravu, Zagreb : HAZU, 2013. Str. 21-35.

Tomečak, B. Biblioteka Pravnog fakulteta u Zagrebu. Pregled stvaranja knjižnične zbirke i uređenja knjižnice 1886-1964. Dio 4 : Biblioteka Pravnog fakulteta u Zagrebu 1945 - 1964. // Knjiga o knjižnici : 100 godina osnutka Biblioteke Pravnog fakulteta u Zagrebu. Zagreb : Pravni fakultet, 2006. -str. 51-70.

Tomečak, M.; Nemeč, D. Nove usluge knjižnice Pravnog fakulteta i njeni korisnici. // Knjiga o knjižnici : 100 godina osnutka Biblioteke Pravnog fakulteta u Zagrebu. Zagreb : Pravni fakultet, 2006. Str. 121-136.

UDK consortium. URL: <http://www.udcc.org/> (19.11.2013.)

Vujić, M. Sadržajna obrada. Stanje i perspektive, zanatski postupci. Zagreb : Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu, CSSU, 2011. URL: <http://www.slideshare.net/ivankraljevic/sadržajna-obrada>